

Henry Dunker – makten koncentrerad

”Jag är fattig som en kyrkråtta”, skrev den 31-årige Henry Dunker i ett brev 1901 efter år av slit med det som skulle bli hans skötebarn, Helsingborgs Gummifabrik. När han 1960 som 90-åring ser tillbaka på sitt liv är han Sveriges rikaste man. ”Han är en man för vilken luftslopp och dagdrömmar väger lätt mot kalla fakta”, konstaterar en journalist inför högtidsdagen. Henry Dunker hade då personligen lett Helsingborgsfabrikens öde i nära sju decennier med järnhand och lika hårt och närgånget styrt och följt utvecklingen i Trelleborgs Gummifabrik sedan 1905.

Med en absolut envishet hade han satt fasta avtryck i industrihistorien och skaffat sig den enorma förmögenheten under en dramatik, som bara den som tillåter sig alla medel kan skapa, genom kunskap, målmedvetenhet, intrigerande, oförsonlighet, hårdhet, ränksmidande, charm och hänsynslöshet. Vördad och hatad skaffade han sig också många namn, från ängel till djävul!

”FÖDDES ÄLDST AV BRÖDER...”
De kända raderna: ”Föddes äldst av bröder alla, därav lärde han befalla. Kunde under ingen vara, därför fick han egen skara”, citerade han gärna. Att befalla kom ju att bli mottot för hans liv. Och det började redan hemma i familjen där han var äldst i en skara på nio syskon, sex pojkar och tre flickor.

Han föddes 1870 i Esbjerg i Danmark där hans far Johan Dunker, tysk till ursprunget,

var hamningenjör. Modern Henriette var danska. 1872 flyttade familjen till Helsingborg när fadern engagerades för att bygga ut hamnen.

I flera år hade Johan Dunker funderat på att starta en svensk gummiindustri för tillverkning av gummigaloscher, något som borde vara lönsamt i det regniga och slaskiga klimatet i Skandinavien. Och 1890 beslutade han och några penningstarka helsingborgare att bilda Helsingborgs Gummifabriks Aktiebolag. Fabriken började byggas 1891.

Sonen Henry var långtifrån ett ljus i skolan. De fyra klasser han avverkade på Gossläroverket i Helsingborg tog sin tid, tre av de fyra klasserna måste han gå om. Det sista året hade han sin två år yngre bror som klasskamrat!

Jobbet som springpojke i staden avbröts när fadern beslutade att försöka få fason på den då 16-årige Henry genom ett arbete som

praktikant hos firman Meyer & Sjöberg i Hamburg. Efter 3 års tjänst fick han plats hos en firma i Berlin. 1891, när Gummifabriken började ta form, kallades han hem. Han hade ännu inte fyllt 21, när han vid sidan av sin far måste axla det vid den här tiden mycket motiga galoschprojektet.

DEN GENIALA IDÉN

I HELSINGBORG - GALOSCHEN

Den geniala idén, en gummisko träd utantill på en lädersko, galoschen, kom från Goodyear i Amerika. Men skickligast på galoschtillverkning ansågs vid den här tiden ryssarna i S:t Petersburg vara. Ryska galoscher var mycket eftertraktade på grund av sin höga kvalitet. Men när tillräckligt många järnvägs-laster sega, gulnade galoscher returnerats till Helsingborgsfabriken insåg Henry att det var hög tid att de skaffade sig ryssarnas ”know-how”.

Julius Gerkan 1896

I St Petersburg ville man emellertid inte alls avslöja sina hemligheter för en Henry Dunker när han väl tagit sig dit. Han for då till Riga, där han fått upp spåret på en skicklig kemist, Julius Gerkan, som satt inne med galoschtillverkningens hemligheter. Han lät sig snabbt övertalas och kom 1892 till Helsingborg som bolagets tekniske chef.

Det tog ungefär tio hårda år innan de två fick företaget på fötter. Henry Dunker och Julius Gerkan slet nära nog dygnet runt. Henry Dunker, verkställande direktör 1894, vid 24 års ålder, jobbade själv i produktionen de dagar han inte for omkring och sålde galoscher. Ett tufft jobb med mycket festande på kvällarna för återförsäljare och kunder. "Ibland gick jag direkt från hotellet till fabriksvakten och fick ingen sömn den natten. Men jag var ung och stark och levde för mitt företag." I det företag den unge disponenten redan tidigt

Henry Dunker 1893

kallar "sitt", blev han också aktieägare 1893. Han hade då 2 aktier!

Vid pappans död 1898 var det Henry som vid sidan av arbetet med gummifabriken fick ta ansvar för familjeskaran. Trots en hårt kämpande tillvaro som chef för Helsingborgs Gummifabrik, för säkerhets skull med en tränad bulldog vid sin sida, om arbetarna skulle anfalla, så gjorde hans väderkorn för affärer, längtan efter "klipp" och behov av kapital honom dessutom till en outtröttlig mångsysslare vid sidan av.

ENTUSIASTISK, SLUG OCH ROAD

Entusiastisk, slug och road försökte han genomföra projekt i de mest skiftande riktningar som kastade honom mellan branscher av alla slag. Meritlistan på hans entreprenörsförsök slår det mesta än idag! Allt för

att försöka förverkliga sin stora plan, den att själv överta Helsingborgs Gummifabrik.

Och Henry Dunker lyckas! 1910 lägger han vantarna på majoriteten av aktierna. Då har han redan sedan fem år majoriteten i Trelleborgs Gummifabrik.

Efter första världskriget och när allt rasat borta i Ryssland under revolutionen blev Henry Dunkers företag i Helsingborg ledande i Europa när det gällde galoscher och gummiskor. Och det outtröttliga arbetet med fusionsplanerna gav äntligen resultat, 1927, då hade de grott i nästan trettio år! De tre stora galoschfabrikerna i Viskafors, Malmö och Helsingborg samlas under en hatt, Förenade Gummifabrikernas AB. "Galoschkungen" Dunker sitter säkert.

På 1930-talet får galoscherna alltmer stryka på foten, nu tar gummistöveln och andra produkter vid. 1932 etableras tillverkning utomlands. Tretorn AB, som sedan 1934 är moderbolag i Dunkers Helsingborgsbaserade gummiimperium, blomstrar.

Och de goda tiderna håller i sig, trots att rågummi blir en hotande bristvara under andra världskriget. Henry Dunker kryssar och manövrerar med "Galoschan", som gummifabriken kallas i Helsingborg, han styr och ställer med sämre gummiblandningar, ransoneringar, syntetgummi och regenerat. Och kriget går med vinst!

1950- och 60-talen kräver inte bara rationalisering, de kräver också nya grepp och

friska vindar för skjutsen in i framtiden. Men Henry Dunker kör envist sitt eget race, medan företaget chanslöst kämpar mot låglöneländernas förödande konkurrens. Patriarkens hand vilar märkligt tungt, egensinnigt och kvävande över företaget i Helsingborg.

Där följer han sitt företag in i minsta detalj. Sedan decennier går han sin dagliga "rond" i fabriken och på kontoret, iakttagande som en örn med en skarp och sträng blick i de gråblå ögonen. Han är liten och satt, har på äldre dagar kulmage, går ofta i grå rock med sammetskrage, i kravatten sitter en skimrande pärla och på fötterna har han bruna specialgjorda skor. Ibland upphäver han sin stämma och kommenterar verk-

"Och alla var rädda för disponent Dunker. Han var en chef av sin tid i det då rådande klassamhället. Han höll en hård distans."

samheten med en röst som är kärv, stark och ibland också lite stackato.

ALLA VAR RÄDDA

Värst var det för tjänstemännen, länken mellan Henry Dunker och fabriken, de var till för att passa upp arbetarna, menade han, de var bara ett nödvändigt ont som egentligen inte gjorde någon större nytta. Han kunde hyvla av vem som helst, sätta

dem på plats inför arbetarna, utan pardon. Och alla var rädda för disponent Dunker. Han var en chef av sin tid i det då rådande klassamhället. Han höll en hård distans. "Han var en allenahärskare", kommenterar Justus Tranchell, väl förtrogen med förhållandena.

I Trelleborg fick man med tiden sköta företaget mycket självständigt. Där var man heller inte på samma sätt rädd för honom. "Han var den typ av människa som när han kom in i ett rum fyllde det helt innan han hade öppnat munnen. Han var oerhört pompös utan att säga någonting egentligen", berättar Jan Erik Leander.

"Man talade aldrig om idéer med Dunker utan om konkreta saker, det viktigaste var

resultatet. Han var oerhört skärpt, hade ett fantastiskt minne och fattade snabba beslut där han satt tillbakalutad med sin cigarr. Han kunde

också vara oerhört älskvärd och fantastiskt charmerande när det gällde. Han åt och drack gott, var alltid klar i huvudet och kunde hålla de mest magnifika tal.”

Men det rädde ändå alltid en lätt nervös stämning och darr i luften på Trelleborgskontoret när Henry Dunker var i antågande, ungefär som när kungen kom. De gula blyertspennorna som han alltid använde var vässade, allt var städlat och välordnat i huset. Alla var på plats. Man hade en oerhörd respekt för honom.

”Hela hans handlande präglades av att hitta rätt människor och sortera bort dem som han inte hade användning för. Han var en sådan gällande människa, han var makten koncentrerad i en person. Som med alla sådana tungt vägande maktpersoner så viker sig andra människor.”

BAKOM PANSARVÄGGEN

Det fanns också en privat Henry Dunker, helt avskild från industrimannen, som bakom en pansarvägg, med nära goda vänner. Vid 32 års ålder hade Henry Dunker gift sig med den 23-åriga helsingborgskan

”Man talade aldrig om idéer med Dunker utan om konkreta saker, det viktigaste var resultatet. Han var oerhört skärpt, hade ett fantastiskt minne och fattade snabba beslut...”

hörde, de glada festernas tid var förbi i deras magnifika hem, Villa Hevea i Helsingborg.

Bakom muren av ensamhet fanns tjänstefolket. Tillsammans med Henry Dunker levde de i en fast rutin och en slags enhet. De tyckte uppriktigt om honom, kände att han var mån om dem. Henry Dunker dog en majdag 1962, vid 92 års ålder. Han var då Sveriges mest förmögne man.

ARVET TILL EFTERVÄRLDEN

Men kvar efter honom fanns ca 60 miljoner kronor. Efter arvsskatten överfördes ca 35 miljoner till ett antal fonder och stiftelser som Henry Dunker skapat genom sitt testamente, bl a Henry och Gerda Dunkers Donationsfond Nr 2 samt Henry och Gerda Dunkers stiftelse, ”Dunkerfonderna”. Dessa kontrollerar än idag röstmajoriteten i Trelleborg AB, vilket också är Henry Dunkers mycket klart uttalade vilja i testamentet.

En viktig uppgift för styrelserna i Dunker-

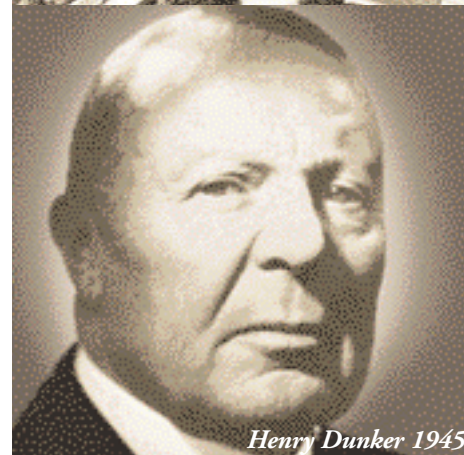
*Anna Tranchell, Åke Belfrage,
Justus Tranchell och Henry Dunker
på båtutflykt sommaren 1936.*

Gerda Sylvan, spontan, varm och generös. Hon dog redan 1936 och med Gerda försvann mycket, de hade heller inga barn.

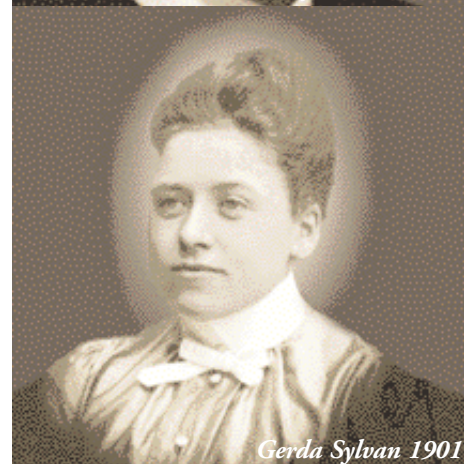
Det sociala livet upp-

Villa Hevea

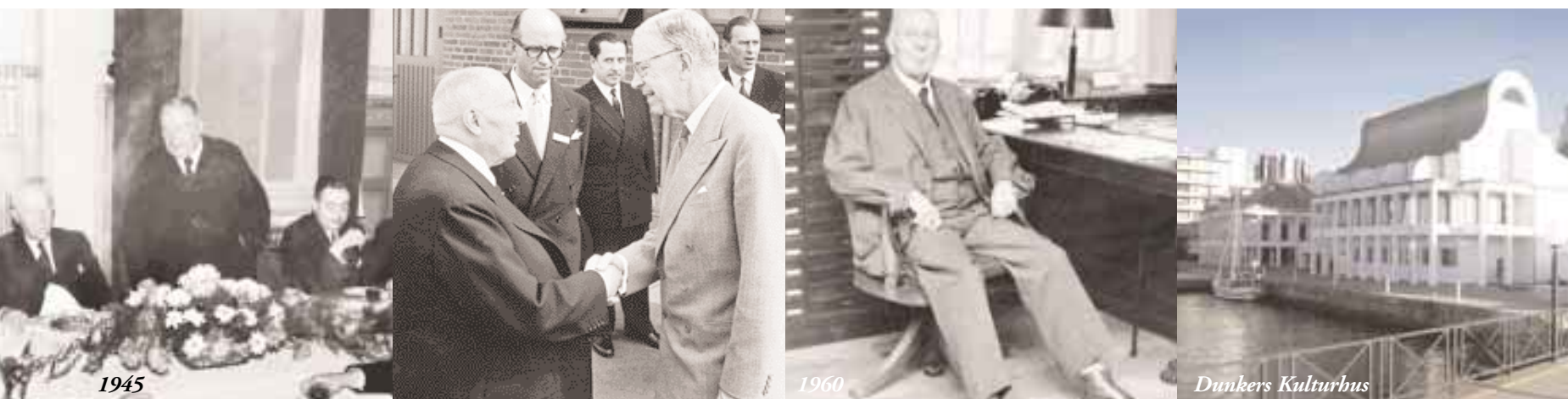

Henry Dunker 1945

Gerda Sylvan 1901

Andra bilden från vänster: Kungamöte - "Gummikungen" Henry Dunker välkomnar kung Gustaf VI Adolf på besök i Trelleborg sommaren 1958.

fonderna är att värdesäkra tillgångarna. Avkastningen går bl a till att driva det Dunkerska sjukhemmet i Helsingborg, inrymt i Villa Hevea. Delar av den övriga avkastningen går till Helsingborgs stad.

"Henry Dunkers vilja var att pengarna skulle användas till ett för helsingborgarna gagneligt, självständigt ändamål", framhåller Rolf Kjellman, verkställande ledamot i Dunkerfonderna. "Hur staden sedan tolkar detta och använder pengarna, kan Dunkerfonderna inte påverka. De har ingenting med nyttjandet att göra. Många i Helsingborg tror att vi har inflytande över detta, men vi är ju i den märkliga situationen att vi bara har en enda uppgift, och det är att skapa till-

växt i pengarna och dela ut avkastningen enligt testators vilja."

I testamentet har vidare vissa s k avkomst-rättigheter tillagts Henry Dunkers och hans hustrus syskon, syskonbarn och deras barn i sammanlagt tre generationer, vilket innebär att delar av avkastningen går till dessa släktingar. Men rättigheterna är begränsade till dessa tre generationer, sedan tillfaller även denna del av avkastningen Helsingborgs stad. Någon har räknat ut, att om Trelleborg AB fortsätter att gå bra, bör Helsingborg i mitten av detta sekel kunna halvera sin kommunalskatt! Helsingborgs Stadsteater, Helsingborgs Konserthus, Kulturmagasinet på Fredriksdal, en ny läktare på fotbollsarenan Olympia och det storslagna projektet Dunkers Kulturhus har bl a helt eller delvis be-kostats av pengar från Dunkerfonderna.

Det kan tyckas märkligt att inte det mins-

ta stänk av detta guldregn kommer invånarna i Trelleborg till godo. Det är ju Trelleborg AB som genererar huvuddelen av Dunkerfondernas intäkter! Men Henry Dunker var lokalpatriot ut i fingerspetsarna. Och så förlitade han sig kanske på att den gode Johan Kock skulle göra motsvarande i Trelleborg. Det försökte han, men han hade inte Dunkers finansiella förmåga och muskler. Stora delar av de Kockska Stiftelsernas förmögenhet gick åt att täcka förluster i nödlidande Kockska företag, och av det som i dag återstår, går det mesta till medicinsk forskning.

Den lokala kopplingen till Helsingborg har Dunker för övrigt också understrukit i testamentet, tre av ledamöterna i stiftelsens styrelse skall nämligen vara bosatta i Helsingborg eller dess närhet.

Inte heller här förnekade sig Henry Dunkers lokalpatriotism!